

1 JANUARI 1942.

AFLEVERING 9.

NADruk VERBODEN.

Opggericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

HOOFDREDACTEUR: Dr. JAC. P. THIJSSE, Bloemendaal.

REDACTEUR: Dr. J. HEIMANS, Amsterdam.

Adres Redactie & Administratie: W. VERSLUYS' UITGEVERS MIJ. N.V.,
2e Oosterparkstraat 221/223, Amsterdam (O.).

Postchèque en Giro 15205. Gem. Girokantoor, Amsterdam V. 6482.

Uitgave van W. VERSLUYS' UITGEVERS MIJ. N.V., Amsterdam (O.).

Prijs per jaar f 6,80* bij vooruitbetaling.

(Prijsverhooging toegestaan door Depart. van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, onder No. 17796, N.P. dato 23 April 1941)

DE BOTSHOL.

De natuurliefhebbers in Amsterdam bezitten ten zuiden van de stad in het gebied van Amstel, Waver en Winkel, nog een brok natuurschoon, waar zij wel zeer zuinig op mogen zijn, nu telkens en telkens weer aan de hen nog resterende echte natuurterreinen geknaagd en geknabbeld wordt in een tempo, waarbij wij ons gaan afvragen, wat er in de toekomst nog zal overblijven.

Hebben wij niet zoo juist een gevoelig verlies geleden met de ontginning van het Twiskeland? Juist van een gebied, dat als recreatieoord, als zeilsportgebied, maar ook als vogeloord, een natuurstudieterrrein van de eerste soort, een zoo harmonisch geheel vormde, dat geen der genoemde, toch zoo verschillende en dikwijls in conflict komende ontspanningsmogelijkheden van den stadsmensch, hier elkaar ook maar in het minst hinderden.

Het frissche landschap van Amstel, Waver en Winkel ten Zuiden van het landelijk gebied van Amsterdam vindt zijn hoogtepunt in het mooie plassengebied van de

Botshol, dat zoo contrastrijk afsteekt tegen het kale Vinkeveensche plassenland. De Botshol wordt echter met droogmaking bedreigd. De droogmakingsplannen bestaan reeds geruimen tijd. Nu eens zijn zij zoo goed als van de baan, dan weer worden zij voor den dag gehaald.

Evenals de aangrenzende Vinkeveensche plassen is de Botshol een veenderij. Zij is echter voor dit doel al jaren niet meer gebruikt, zoodat de natuur zich hier ruimschoots heeft kunnen herstellen niet alleen, maar zij is tevens aan machinale uitvening, welke nu eenmaal niet bevorderlijk is voor het natuurschoon, zie bijv. de veenderij bij Halfweg of de pas drooggemaakte veenderij „De Toekomst” onder Duivendrecht, ontkomen. Het uitvenen geschiedde nog met de hand, waardoor de eilandjes een veel grilliger vorm kregen. Het had ook tot gevolg, dat sommige plekken dieper uitgebaggerd werden, al naar de dikte van de veenlaag. Vandaar, dat er nu nog groote verschillen zijn in het bodemniveau, wat mijns inziens het droogmaken van deze plas tot een kostbaar werkobject maakt, daar er enorme massa's grond verzet zullen moeten worden, wil men den bodem egaliseeren. Naast plekken met een diepte van nauwelijks één meter vindt men er, vooral bij de groote plas, van zeker drie tot meerdere meters diepte. Als men daarnaast bedenkt, dat men ten allen tijde met het euvel van kwelwater te kampen zal hebben, dan vraagt men zich af of het geheele werk wel de moeite zal loonen, afgezien nog van het feit, dat er een belangrijke waarde aan natuurleven vernietigd wordt.

De belangrijkheid van het natuurleven in de Botshol strekt zich uit over practisch alle onderdeelen van de natuur-wetenschap. Naast prachtig studieterein voor entomologen, malacologen, enz., is het ook voor hen, die zich met het leven van planten en vogels en zelfs van zoogdieren bezighouden een uitzonderlijk gebied. Hoewel de geheele Botshol niet eens zoo'n groote uitgestrektheid heeft, is ze in de verste verte nog lang niet tot in de finesses onderzocht. Zoo kan het gebeuren, dat men nog telkens voor verrassingen komt te staan. Wij willen hier eenige bijzonderheden omtrent het planten- en vogelleven mededeelen, zonder daarbij ook maar eenige aanspraak te maken op volledigheid.

De plantenwereld is echt die van het plassen- en veengebied. Over het algemeen treffen we er weinig boomgroei. Enkele van de grootste eilandjes bezitten een begroeiing van elzen en wilgen, met daar tusschen nog eiken en berken. Opvallend zijn twee groote, hoog opgaande wilgen in het noordelijk deel van den polder, die altijd op onze omzwervingen als baken dienst doen. In het voorjaar groeien en bloeien er verschillende planten, die zeker de volle aandacht verdienen. Dat zijn in de eerste plaats de kievitsbloem, *Fritillaria Meleagris* L. en de moeraswolfsmelk, *Euphorbia palustris* L. Reeds in April, doch vooral in begin Mei bloeit de kievitsbloem er in niet te groot aantal exemplaren slechts op één enkel eilandje. Voor een dergelijke plant is het bijzonder goed, dat voor alle eilanden de toegang verboden is. Zoodoende genieten ze evenals de meeste andere planten een zekere bescherming, die bovendien nog vergroot wordt, doordat er door de Vereeniging tot Bescherming van Vogels een opzichter is aangesteld, die, hoewel speciaal aangesteld voor bescherming der

broedvogels, toezicht houdt, dat geen onbevoegde personen zich op de eilanden begeven. Hierin wordt hij bijgestaan door de marechaussee. Vooral op warme dagen, en dan voornamelijk tijdens het week-end, als het hier knap druk wordt met zwemmers en zeilers, is dit van veel belang.

De moeraswolfsmelk bloeit er in Mei en Juni volop. De hoge planten komen dan nog een flink eind boven de andere begroeiing uit en de geelbruine bloemschermen steken tegen het jonge frissche groen van de omgeving scherp af. Later, als de plant vrucht gaat zetten, vallen zij minder op, terwijl het riet en andere planten ze voor een deel aan het oog onttrekken. Deze plant, die in dergelijke gebieden thuis hoort, treffen we toch niet dikwijls aan en zeker niet in de omgeving van Amsterdam. Dit geldt ook voor de kievitsbloem.

Naast talrijke andere veenplanten valt telkens weer het veelvuldig voorkomen van de wateraardbei, *Comarum palustre* L., op. Vooral sommige stukken in het noordelijke deel van den polder zijn er als het ware mee bezaaid. Dan moeten wij ook wijzen op den overweldigenden groei van den grooten ratelaar, *Alectorolophus major* Rchb. Op deze wijze zouden we nog verschillende andere planten kunnen opnoemen, maar dit zou een dorre opsomming worden en bovendien is het begrijpelijk, dat in de Botshol de meeste planten voorkomen, die thuis hooren in een moeras- en veengebied en dan natuurlijk geen zeldzaamheid behoeven te vormen. Genoeg zij, dat er tijdens een botanische excursie indertijd meer dan 200 verschillende planten zijn gevonden en gedetermineerd. Wel willen we nog even wijzen op het voorkomen van de koningsvaren, *Osmunda regalis*, en op den rijken orchideëngroei. Het zijn vooral de handekenskruiden, *Orchis latifolia*, in zijn ondersoorten *junialis* en *praeternissa*, die hier veelvuldig in rijk bloeiende exemplaren zijn aan te treffen, maar ook *O. incarnata* komt er voor. Sturmia is er gevonden en zelfs de welriekende nachtorchis, *Platanthera bifolia*, bloeide er indertijd op een enkel eilandje.

Wat de vogelwereld betreft, zij is in hoofdzaak dezelfde, die wij kennen van het Naardermeer of van de Ankeveensche plassen. Daarmede is eigenlijk meteen reeds gezegd, dat zij zeer de moeite waard is, hetwelk ook blijkt uit het feit, dat, zooals hierboven al is opgemerkt, de Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels een opzichter, Van der Plas Jr., heeft aangesteld, om in samenwerking met

Foto J. E. Stuiters.

Fig. 1. *Orchis junialis*.

den marechaussee, zooveel mogelijk het uithalen en verstoren van broedsels te voorkomen. Voorloopig vindt die bescherming nog maar plaats gedurende het einde der week, op Zaterdag en Zondag, omdat het er dan druk kan zijn met zwemmers en zeilers, al is die drukte niet te vergelijken met die van de Vinkeveensche plassen. Toch kan dit gevaar opleveren. Gelukkig zijn de eilandjes, welke aan verschillende eigenaars behoren, verboden en al worden er enkele door hun bezitters gebruikt om er des Zondags te verblijven, van zomerhuisjes e.d. zijn we gespaard gebleven.

Toch werden en worden er ieder jaar nog talrijke nesten uitgehaald of beter uitgegooid. Daaraan hebben waarschijnlijk de verschillende visschers schuld, want het betreft meestal die soorten, waarvan het voedsel voor een groot deel uit visch bestaat. Het zou, mijns inziens daarom voor volgende seizoenen beter zijn, dat de bewaking voortaan gedurende de geheele week werd ingesteld. Juist voor de zeldzamere soorten zou dit zeker doeltreffend zijn.

Wij laten nu een lijst volgen van de broedvogels van de Botshol, waarbij ook eenige soorten vermeld zijn, die er tijdens het broedseizoen wel zijn waar te nemen, doch er niet broeden. De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat er nog meer vogelsoorten nestelen, doch dit is eerst na te gaan, als men het gebied grondig heeft nagespeurd. Voor enkele soorten zijn de gegevens verstrekt door den opzichter van Vogelbescherming, Van der Plas Jr.

F u u t. *Podiceps c. cristatus* (L.). Deze soort broedt hier in verschillende paren, maar heeft wel wat te lijden van het uithalen. In het laatste seizoen waren er zeker een 15 paren. Van 5 paren werden jongen waargenomen.

G e o o r d e F u u t. *Podiceps n. nigricollis* Brehm. De geoorde fuut komt hier meermalen in het voor- en najaar. Terwijl de soort broedvogel is op de Ankeveensche plassen, is hij als zoodanig hier nog niet vastgesteld. Wij achten de mogelijkheid in het geheel niet uitgesloten, dat hij er mettertijd toch komt broeden, gezien de uitbreiding van het aantal broedparen op andere plaatsen in ons land, b.v. het Laarder Waschmeer. Het zou dan voor dit gebied zeer zeker een aanwinst zijn.

D o d a a r s. *Podiceps r. ruficollis* (Pall). In den broedtijd vooral wordt deze soort niet zooveel waargenomen. De dodaars houdt zich echter bij voorkeur in het meer begroeide noordelijke deel met zijn nauwe slooten op en is daar tevens broedvogel.

A a l s c h o l v e r. *Phalacrocorax carbo subcormoranus* (Brehm). Aalscholvers komen het geheele jaar in de omgeving van Amsterdam voor, zelfs in den broedtijd. Ook in de Botshol komen zij geregeld visschen. Of het echter broedvogels van de een of andere kolonie zijn, waar dan alleen Ankeveen voor in aanmerking zou komen, en het is de vraag of deze kolonie nog bestaat, is natuurlijk niet na te gaan. Bij voorkeur houden zij zich op de grootere plassen op.

B l a u w e R e i g e r. *Ardea c. cinerea* L.. De blauwe reiger is hier geen broedvogel. De waargenomen overvliegende of visschende exemplaren komen waarschijnlijk voor een deel uit de kleine kolonie van de buitenplaats Wester-Amstel, bij Ouderkerk aan den Amstel gelegen. Misschien komen er ook vogels van de kolonies van Frankendaal of Gooilust.

Purperreiger. *Ardea p. purpurea* L.. Is hier tijdens den broedtijd geregeld waar te nemen. Broedt hier in enkele paren, hoewel niet ieder jaar zeker. Dit jaar waren er ongeveer zes paren broedvogel. Huist dan vooral in de groote rietvelden en vertoont zich daar zoo min mogelijk.

K w a k. *Nycticorax n. nycticorax* (L.). Er is hier eens een exemplaar overvliegend waargenomen. Van broeden zal wel geen sprake zijn geweest.

W o u w a a p j e. *Ixobrychus m. minutus* (L.). Deze kleine reigersoort broedde

Foto J. E. Sluiters.

Fig. 2. Tureluur op z'n diep verscholen nest.

in de Botshol ieder jaar in verscheidene paren. Wij kunnen gerust zeggen talrijk. De soort heeft echter van den winter 1940—1941 veel te lijden gehad en broedde dit jaar in een 5-tal paren hoogstens.

R o e r d o m p. *Botaurus st. stellaris* (L.). Evenals het wouwaapje heeft ook deze soort sterk van den afgelopen winter te lijden gehad, vandaar, dat het aantal broedparen minder was dan andere jaren. Waarschijnlijk broedden er dit voorjaar een paar of drie.

L e p e l a a r. *Platalea l. leucorodia* L.. Broedvogels van het Naardermeer vliegen hoewel niet zoo dikwijls, volgens een vaste route over.

Wilde Eend. *Anas pl. platyrhyncha* L.. Is hier in verscheidene paren broedvogel door den geheelen polder heen. Ook op den trek in herfst en winter altijd aanwezig.

Zomertaling. *Anas querquedula* L.. Deze soort is hier ongetwijfeld broedvogel, zij het misschien in niet zoo'n groot aantal.

Slobeend. *Spatula clypeata* (L.). De slobeend is hier in verschillende paren broedvogel. Hij zoekt evenals de vorige soort meer het noordelijke deel op. Ook in herfst en winter natuurlijk aanwezig.

Krooneend. *Netta rufina* (Pall.). Deze niet algemeene soort werd hier de laatste jaren regelmatig in het voorjaar en in den nazomer waargenomen. Voor het grootste deel zullen dit wel trekkers zijn, die eenigen tijd ter plaatse bleven en blijven hangen. Er werden echter ook paringsverschijnselen tot zelfs copulaties van deze soort waargenomen, die, hoewel dit in het geheel niet het geval behoeft te zijn, toch het vermoeden wekten, dat deze soort hier zou broeden. Zie hiervoor ook het tijdschrift *Ardea*, jaargang 29, blz. 211. Ook dit jaar werden deze paringsspelen wederom waargenomen en het is zelfs zeer waarschijnlijk, eveneens naar de meening van den opzichter Van der Plas, dat de krooneend er dit voorjaar werkelijk tot broeden is gekomen. Er bestaat echter de mogelijkheid, dat het nest verstoord of uitgehaald is.

Toppereend. *Nyroca m. marila* (L.). Volgens den opzichter Van der Plas heeft deze soort hier in 1939 gebroed, althans zijn er toen de adulte vogels met een aantal jongen waargenomen.

Bruine Kiekendief. *Circus a. aeruginosus* (L.). Broedt hier maar in enkele paren, soms maar één paar, terwijl de soort ook wel jaren overslaat. Dit jaar broedde er één paar.

Waterhoen. *Gallinula chl. chloropus* (L.). In verschillende paren broedt deze soort in den Botsholpolder, meest in de rietvelden, waardoor de nesten niet gemakkelijk gevonden worden.

Meerkoet. *Fulica a. atra* L.. Evenals de vorige soort broedvogel in de rietgedeelten. Toch was dit jaar het aantal broedgevallen minder dan voorgaande jaren.

Kievit. *Vanellus vanellus* (L.). Is broedvogel op de aangrenzende weilanden van de Botshol en op de meer drogere landen in het noorden er van.

Grutto. *Limosa l. limosa* (L.). De grutto broedt in verschillende paren in de aangrenzende weilanden en op de moerassige landen in het noordelijk deel van den polder. Is zeer goed van den weg langs de Waver waar te nemen.

Tureluur. *Tringa t. totanus* (L.). Broedt op dezelfde plaatsen als de vorige soort. Is ook broedvogel op verschillende eilandjes.

Scholekster. *Haematopus o. ostralegus* L.. Broedt in een enkel paar op een der eilandjes. De soort is ook broedvogel in de naaste omgeving, echter niet talrijk.

Kemphaan. *Philomachus pugnax* (L.). Dit voorjaar waren er veel vogels van deze soort aanwezig, doch het aantal broedgevallen schijnt niet erg groot te zijn.

Kokmeeuw. *Larus r. ridibundus* (L.). Er was hier altijd een kolonie kokmeeuwen, doch dit jaar is zij geheel verdwenen, waarschijnlijk ten gevolge van uithalen en verstoren.

Vischdiefje. *Sterna h. hirundo* L.. Broedvogel. Het aantal paren was dit jaar niet bijzonder groot. Verschillende nesten werden uitgehaald of verstoord. De meeste nesten worden op de smalle eilandjes gevonden.

Zwarte Stern. *Chlidonias n. niger* (L.). Een van de meest opvallende en talrijke verschijningen in de vogelwereld van den Botsholpolder is het zwarte sterntje.

Foto J. E. Sluifers.

Fig. 3. Zwarte stern.

Zij maakt hier de nesten op drijvende rommel in stille hoeken in het rietland. Gewoonlijk broeden 6 tot 15 paar bij elkaar, doch ook afzonderlijke nesten zijn er te vinden. De soort heeft over het algemeen niet van uithalen te lijden. In 1933 werd het aantal broedvogels door Haverschmidt op een 50 paar geschat; in 1939 waren er volgens een schatting van Van Oordt en Brouwer een 30 paar (cf. *Ardea*, jrg. 29, blz. 206). Dit jaar broedden er zeker ook een 30 paren. Een gunstige stand dus, als men bedenkt, dat na het verdwijnen van het Twiskeland als broedplaats voor deze soort, zij bijna

geen ander broedterrein in de omgeving van Amsterdam meer bezitten dan juist de Botshol.

Houtduif. *Columba p. palumbus* L.. Is hier broedvogel in een enkel paar op de eilandjes met opgaand hout.

Holenduif. *Columba oenas* L.. In enkele paren broedvogel. Broedplaatsen als de vorige soort. Kwam er, volgens onze bevindingen vroeger meer voor.

Tortelduif. *Streptopelia t. turtur* (L.). Van de drie duivensoorten komt deze hier het meest voor. Zij broedt eveneens op dezelfde plaatsen als de beide vorige soorten.

Koekoek. *Cuculus c. canorus* L.. In vele exemplaren tijdens den broedtijd aanwezig.

Oeverzwaluw. *Riparia r. riparia* (L.). De oeverzwaluw is broedvogel in verschillende paren bij het fort, waar zij zeer waarschijnlijk van de steile kanten, die hier en daar door afgraving zijn ontstaan, gebruik maakt.

De andere zwaluwensoorten broeden in de onmiddellijke omgeving van den Botsholpolder.

Merel. *Turdus m. merula* L.. Is broedvogel op de met opgaand hout begroeide eilandjes.

Grasmusch. *Sylvia communis* Lath.. Is broedvogel op de eilandjes.

Tuinfluit. *Sylvia borin* (Bodd.). De tuinfluit is broedvogel van de met opgaand hout begroeide eilandjes.

Tijftjaf. *Phylloscopus c. collybita* (Vieill.). Is broedvogel als de vorige soort.

Fitis. *Phylloscopus t. trochilus* (L.). Eveneens broedvogel als de vorige soort.

Sprinkhaanrietzanger. *Locustella n. naevia* (Bodd.). Tijdens den broedtijd laten enkele sprinkhaanrietzangers hier hun geluid hooren. De soort is hier dus wel broedvogel, alhoewel er, voor zoover wij weten, nog geen nest is gevonden.

Snor. *Locustella l. luscinioides* (Savi). De snor is in de Botshol in het voorjaar regelmatig te hooren. Is hier broedvogel.

Groote Karekiet. *Acrocephalus a. arundinaceus* (L.). Deze karakiet-soort broedt talrijk in de Botshol. Overheerscht daarbij de volgende soort. Het komt mij voor, dat de groote karekiet zich eenigszins uitbreidt, althans wat de omgeving van Amsterdam betreft. Zij zoekt steeds dichter bij de stad nestelgelegenheid en wij vinden haar nu als broedvogel op plaatsen, waar zij vroeger niet voorkwam.

Kleine Karekiet. *Acrocephalus s. scirpaceus* (Herm.). Eveneens algemeene broedvogel, hoewel niet zoo talrijk als de vorige soort.

Rietzanger. *Acrocephalus schoenobaenus* (L.). Is algemeene broedvogel door de geheele Botshol heen.

Spotvogel. *Hippolais icterina* (Vieill.) Is broedvogel op enkele van de met opgaand hout begroeide eilandjes.

Winterkoning. *Troglodytes t. troglodytes* (L.). Broedvogel op dezelfde plaatsen als de vorige soort.

Veldleeuwerik. *Alauda a. arvensis* L.. Broedvogel van de aangrenzende

DE BOTSHOL ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ 169

weilanden. Misschien ook op de moerassige landen van het noordelijk deel.

Graspieper. *Anthus pratensis* (L.). Broedvogel, echter vooral in de aangrenzende weilanden.

Gele Kwikstaart. *Motacilla f. flava* L.. Broedvogel als de vorige soort.

Witte Kwikstaart. *Motacilla a. alba* (L.). Broedvogel, echter niet zoozeer in den polder als wel aan den rand. Meer in de nabijheid van woningen.

Spreeuw. *Sturnus v. vulgaris* (L.). Hoewel de spreeuw in het plassen gebied geen broedvogel is, een enkele uitzondering misschien daargelaten, vermelden wij hem toch, omdat deze soort ook tijdens den broedtijd slaapvluchten blijft maken en slaappleatsen heeft in de rietvelden van de Botshol. Vanzelfsprekend blijft er van zoo'n rietveld niet veel over.

Kneus. *Carduelis c. cannabina* (L.). Misschien in een enkel paar broedvogel op de met opgaand hout begroeide eilandjes.

Rietgors. *Emberiza s. schoeniclus* (L.). In den geheelen Botsholpolder als broedvogel aan te treffen.

Buiten de boven vermelde broedvogels en enkele andere soorten, die hier tijdens den broedtijd zijn waar te nemen, verschijnen er op den trek of overwinteren er de volgende soorten:

Wintertaling	Torenvalk	Roodborst
Smient	Goudplevier	Koolmees
Pijlstaartend	Oeverlooper	Pimpelmees
Tafeleend	Groenpootruiter	Bonte kraai
Kuifeend	Boschruiter	Zwarte kraai
Brilduiker	Wulp	Roek
Nonnetje	Zilvermeeuw	Vink
Sperwer	Stormmeeuw	Huismus
Slechtvalk	Kramsvogel	Groenling
Boomvalk	Zanglijster	Geelgors

Nog eens moeten wij er op wijzen, dat deze lijsten zeer waarschijnlijk niet volledig zijn en dat er dus wel hier en daar aanvullingen op gegeven kunnen worden.

Het is mij er echter om te doen, een algemeen indruk te geven van de belangrĳheid van dit gebied, waarbij dan meer speciale aandacht voor de vogelwereld wordt gevraagd. Wij zullen nu maar hopen, dat het gelukken mag, den fraaïen Botsholpolder in zijn tegenwoordigen staat te behouden.

Amsterdam, Augustus 1941.

J. E. SLUITERS.

Naschrift. Volgens een mededeeling van den heer B. Wolff te Hilversum bestaat de kolonie aalscholvers te Ankeveen niet meer. Dit jaar broedden, of trachtten althans te broeden, een 60 paar in den Loenerveenschen polder. De mogelijkheid bestaat, dat deze kolonie uitgestooten is.

J. E. SLUITERS.